

ԿԱՐՍՆ ՈՒ ԱՐՏԱՀԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ ԿՊԱՏԿԱՆԻՆ

Ֆրանսիայի կոմունիստ կուսակցության օրկան «ՅՈՒՄԱՆԻԹԵ»-ի 1946 թ. մարտ 20-ի քվին մեջ խմբագիր Մ. Մանինն պատասխանելով աջակողմյան «Ֆիկարո» քերթին կգրե.

Նրեկվա «Ֆիկարո»-ի մեջ պ. Ֆրանսուա Փոնսեն, Բերլինի նախկին դեսպանը Ֆրանսայի, սառնորեն շարախոսում է մեր Սովետական դաշնակցին, որը մեզ ուղարկում է ձ միլիոն քենդալ ցորեն:

ՍՍՌՄ-ին ամբաստանելուց հետո, որ իբր թե ուզում է իր իշխանության տակ առնել Իրանը, ըմբոստացնել քուրդներին, սոնի ուժով բռնկել ակացին ամբողջ աշխարհը և Սպանիան, պ. Ֆրանսուա Փոնսեն իբրև գլխավոր նյութ ուսական ախորժակներին առաջադրում է մեծ մասշտաբով մի ծրագրի օգտագործումը Միջերկրաշաղկի նվաճման գերազեմամբ և... Կարս ու Արտահան նահանգների կցումով:

Իրապես Կարս ու Արտահանի խնդիրը այժմեական է: Բայց այստեղ բնավ դոյուբյուն չունի ՍՍՌՄ-ի տիրապետական ձգտումը: Ոչ մի ֆրանսուցու գլխում այն միտքը չէր ծագի, որ Ալզաս ու Լոռնի վերաբերմամբ խոսեր «տիրապետումից կամ կցումից», փոխանակ ասելու օրինակս վերադարձնելը Մայր Հայրենիքին: Այն տկամվոր դիվանագետը, որ եղել է Անտեր Ֆրանսուա Փոնսեն, անշուշտ չպիտի առգիտանա բնավ, որ Կարսի և Արտահանի նահանգները անմիջական մասն են կազմում Հայաստանի:

1914-ին Թուրք-Ռուսական սահմանը պարփակում էր Կարսն ու Արտահանը ուսական հողամասում: Բայց շատ ավելի նվազ պիտի անդրադառնալ այդ իրադարձություններին և ուղարկության պիտի առնել երկրի ազգագրական վիճակը:

Հայ ժողովուրդը ամենավաղեմի ժամանակներից սկսած նշանավոր էր իր ըմբոստությամբ և դիմադրությամբ ընդդեմ ճնշման: Թրքահայաստան բազմիցս անգամներ ըմբոստացավ օսմանյան լուծի դեմ, որի հետևանք սարսափի և ապաազգայնացման վայրագ մի քաղաքակախություն հետապնդեց թուրք ղեկավարների կողմից (19-րդ դարի վերջին տեղի ունեցած ջարդերը):

Այսօր, երբ գոյություն ունի ՍՍՌՄ-ի կադրում Հայաստանի մի ազատ հանրապետություն (1.300.000 բնակչությամբ) Թուրքիո 500.000 հայերը, որոնք վերապրել են տարագրումներին ու ջարդերին, պահանջում են իրենց համախմբումը Հայաստանյան Հայրենիքում:

Ահա թե ճշգրտորեն ինչպես է դրված Կարսի և Արտահանի խնդիրը:

(«Ժողովուրդի ձայն» ապրիլ 11 1946 թ.)

„ԸՐ ԲՐՈՎՐԵ ԷՓԻԲՍԻՆ“-Ը ՀԱՅԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Ըր Բրովրե Էփիբսին» — թերթը իր Բ. էջին սկիզբը լայնադիր մեկ ու կես սյունակի վրա դետեղած է երիք Կոթկեթրեո ստորագրությամբ հոդված մը:

Իր հոդվածին մեջ պ. Կոթկեթրեո կհիշե, թե հայերը քրիստոնեությունը ընդունած են Դ-րդ դարուն, թե Ե-րդ դարուն Նրուսաղեմի մեջ շինած են եկեղեցի մը այն միևնույն վայրին վրա, ուր այժմ կկանգնի Ս. Հակոբ իրենց վանքը, որ նույն ատեն գլխատման և թաղման վայրն է Ս. Հակոբ առաքյալին: Եկեղեցիին հյուսիս-արևելյան անկյան մեջ կգտնվին նաև երեք վեմեր, քերված Սինայի լեռեն, Թապոր լեռեն և Հորդանանու այն ակեն, ուրկե անցած են իսրայելացիք: Տաճարին մեջ կգտնվի նաև համալսարան մականը հայոց Հեթում թագավորին:

Հոգվածագիրը ապա կհիշե, թե հայերը կըսեն, թե իրենք կսերվեն Նոյան թոռնորդի Հայկին, որուն հիմնած հարստությունը տեղեց 1800 տարի և իր ժողովրդին ապրած երկիրն ալ կոչվեցավ Հայաստան: Հայտնելն ետք թե հակառակ բաղմաթիվ ուսումնասիրություններու, հայ ազգին ծագումը դեռ բոլորովին չէ լուսաբանված, հավանական կնկատե, որ վերածնունդովը այս ժողովրդին, որ Սովետ Հայաստանի մեջ այժմ շուրջ երկու միլիոն կհաշուի ու մանավանդ հիմնվելովը Երևանի համալսարանին, որուն մասին կըսե, պ. Բ. Բրիսթլեյ վերջերս հիշատակություններ ըրած է իր Ռուսիո մեջ կատարած ճամբորդության մասին գրած նկարագրականներուն մեջ, ավելի մանրամասն տեղեկություններ կարելի ըլլա ձեռք բերել այս հետաքրքրական հարցին շուրջ:

Հայկեաներած ըլլալու պարագան, կրսե, դեթ աշխարհադրականորեն նեցուկ կգտնե, նկատելով, որ ավետարանին հիշած Արարատ լեւոր, ուր հանգչած է Նոյան տապանը ջրհեղեղեն վերջ, կգտնվի կեղորոնը այն հողամասին, ուր ապրած են և կշարունակեն ապրիլ հայերը:

Հողավածագիրը հետո կհիշե էջմիածինը, իբր նստատեղի Հայոց ընդհանրական կաթողիկոսության, ուրկե Դեորգ Զ կաթողիկոսը վերջնրա կոչ մը ուղղեց Ստալինի, Թրոսմանի և Աթլիի, Սովետ Հայաստանին կցուիլը պահանջելով Կարսի, Արտահանի և Արգվինի, որը ամիսներ առաջ պահանջված էր արդեն արտասահմանյան հայ խմբակցութիւններու կողմէ:

Հետո կխոսի Պաղեստինի հայության մասին, տասը հազար հաշվելով անոնց թիվը՝ որուն հինգ հազարը Երուսաղեմի մեջ, հիշելով Երուսաղեմի հայոց պատրիարք Տ. Կյուրեղ արք. Իսրայելյանը, անոր ընտրութիւնն ու գահակալութիւնը շքեղ հանդեսին նկարագրութիւնը: Ի վերջո

կխոսի համայն աշխարհի հայերու գեղարվեստական տաղանդին մասին: Եթե քաղած տեղեկութիւններս ճիշտ են, կրսե, Բիթու-Լիսները հայկական ծագումն են: Հիշենք նույնպէս Ռուբեն Մամուլյանը և Ուիլյամ Սարոյանը: Մյուս կողմն հայ ժողովրդի դժբախտ պատմութիւնը ներշնչած է մեծ գրագետ Յրանձ Վերֆելը գրելու իր «Մուսա Տաղի 40 օրերը», որ ատեն մը Մեթրո Կուստինը ֆիլմի պիտի վերածեր և որ Թուրքիոյ պահանջքով հետաձգվեցավ, բայց հիմա որ կրկին կխոսվի հայերու մասին, Մեթրո ընկերութիւնը կխորհի կրկին ձեռնարկել ֆիլմին պատրաստութիւնը, մասնավորապէս Վերֆելի «Պերնարտեթի երգ»-ին գտած համաշխարհային հաջողութիւնը նկատի ունենալով: Ու կվերջացնե հիշատակելով Երուսաղեմի մեջ սարքված մեկ հանդեսն ի հիշատակ ողբացյալ մեծ գրագետին, որ այնքան պերճորեն երգեց հարսական դիմագրութիւնը հայ ժողովուրդին:

(«ԱՐԱՔՍ» հունվար 26 1946 թ.)

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ ՖՐԱՆՍԵՐԵՆ

Կեսնք թե մոտ օրեն հրապարակ կելլե կարևոր հրատարակութիւն մը ֆրանսերեն լեզվով, նվիրված Հայոց պատմության: Այս գիրքը պատրաստած է ծանոթ պատմագետ Պ. Ռենե Կրուսե, որ հայտնի է արդեն իր նաշակիրներու պատմության բազմաշխատ գործով: Այս գործին մեջ ան մեծ համա-

կրանքով կխոսի հայերու կատարած դերին մասին:

Պ. Ռենե Կրուսեի Հայոց պատմութիւնը պիտի բաղկանա մոտ հազար էջ, երկու հատոր, և որ պատրաստված է գիտական հիմքերու վրա, պատմական բոլոր աղբյուրներու արձանագրութիւնը:

(«Արեւ» թիվ 8127)

